

Tasarım Öğrencilerinin Proje Derslerinde Karşılaştıkları Sorunların Nedensel Çıkarsama Kuramı Üzerinden Değerlendirilmesi

Öğr. Gör. Dr. Nazmiye Öztürk

Özet

Sosyal Psikolojinin kuramlarından biri olan “Nedensel çıkarsama kuramı” tasarım eğitimi geliştirmek için bir potansiyele sahiptir. Nedensel çıkarsama kuramının üç temel bileşeninden biri olan denetim odakları, öğrencinin başarı veya başarısızlığını sorumlu tuttuğu nedenin içsel veya dışsal olmasıyla, diğer bileşen olarak süreklilik, bu nedenin değişkenliğiyle ve üçüncü bileşen kontrol ise yine aynı nedenin kontrol edilip edilemez olduğuyla ilişkilidir. Bu boyutlar, tasarım eğitiminde öğrenciden beklenen davranış gelişiminin karmaşık yapısıyla benzerlik göstermektedir. Bu kuram öğrencilerinin psikolojilerini dikkate alması açısından tasarım eğitimine ışık tutabilir.

STUDENTS' PROBLEMS OF THE PROJECT DESIGN COURSES AND EVALUATION OF THESE PROBLEMS OUT OF ATTRIBUTION THEORY

Abstract

Attribution Theory, which is one of the theories of social psychology, has a potential to improve design education. There are three basic components of the theory of attribution; one of them is locus of control which means internal or external cause of the student being held responsible for the success or failure. The other component continuity is about temporariness and persistency. The third component is control which the same cause can be controlled or not. These dimensions are similar to the structure of the complex development of the expected behavior of students in design education.

Anahtar Kelimeler

Tasarım Eğitimi

Nedensel Çıkarsama Kuramı

Keywords

Design Education

Attribution Theory

Giriş

Tasarım eğitimi, öğrenciden sadece birden fazla bileşenin sentezlendiği yaratıcı bir süreci örgütlemesini değil, aynı zamanda bu süreci her defasında farklı araçlarla yeniden inşa edebilme donanımlarını eğitim süreci boyunca geliştirebilmesini de bekler. Bu beklenti, her ne kadar üstesinden gelinmesi güç bir beklenti gibi görünse de, tasarımın kendi doğasında bulunan karmaşıklık ve çelişkiye dayandığı için gereklidir. Tasarımın doğasında karmaşıklık ve çelişkinin bulunduğu söylemi, Venturi'nin Modernizme karşı çıkışını yapılandırdığı kitap olan "Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki"de şöyle yer almaktadır:

"Karmaşıklık ve çelişki kavramları tasarım dışında her yerde, Gödel'in matematikteki temel uyumsuzluk kanıtından, T.S. Eliot'un "zor" şiir çözümlemesine ve Joseph Albers'in "resmin usa aykırı niteliği" tanımına değin benimsenmiştir. Oysa mimarlık üç geleneksel öge olan kullanılabilirlik, sağlamlığı ve hoşluğu içerdiği andan itibaren karmaşık ve çelişkili demektir. Bugünse programın, strüktürün, mekanik donatının ve anlatımın zorunlu istekleri, basit bağlamlardaki konumlarıyla tek yapılar için bile, daha önce düşünemeyecek ölçüde çok çeşitli ve çelişkilidir (Venturi,1988:16)."

Venturi'nin mimarlığın üç geleneksel ögesi olarak söz ettiği kullanılabilirlik sağlamlık ve hoşluk, M.Ö.25'lerde yaşamış olan Vitruvius'un mimarlık yapıtı için belirlediği temel ilkelere dayanmaktadır (Vitruvius,2005:12). Bu üç özelliği bir arada bulunduracak bir tasarım yapabilmenin karmaşık bir süreç olduğu açıktır.

Tasarımın hem kavramsal hem de uygulamaya bağlı çoklu bileşenleri, tasarım eğitiminin de çok boyutluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasarım eğitimi veren öğreticiler ve bu eğitimi alan öğrenciler için, bu bağlamda, karmaşık olmayan ya da sorunsuz bir eğitim sürecinin olanaklı olmadığını vurgulamak gereklidir. Tasarım eğitimindeki sorunların en azından dışsal kaynaklı olanların çözümü olanaklı görünmektedir. Nedensel çıkarsama kuramı bu sorunların hangilerinin içsel hangilerinin dışsal olduğu konusunda aydınlatıcı bir kuram sayılabilir.

1. Nedensel Çıkarsama Kuramı

Nedensel çıkarsama¹, kişilerin olayları nasıl yorumladıkları ve bu olayların açığa çıkardığı duyguların onların davranış ve düşünceleriyle olan ilişkisi üzerinedir. Bu kuram, başta eğitim olmak üzere, hukuk, klinik psikoloji, sosyal psikoloji olmak üzere geniş uygulama alanlarına sahiptir. Öğrencilerin başarı ve başarısızlıklarından sonuç çıkarmalarını ele alması bakımından bu kuram, eğitimde birçok disiplin için yol gösterici olabilmektedir.

“Nedensel çıkarsama kuramı”nın kökeni, psikolojik yükleme kuramı ve denetim odağı kuramına dayanmaktadır. Julian Rotter 1966’da yazdığı makalesinde kişilerin kendileri ile ilgili kontrolleri, içsel ve dışsal denetim odaklarının yönettiğini söylemektedir (Rotter, 1966:1). Sosyal Motivasyon ve Moral Duygular adlı yazısında Weiner, “Nedensel çıkarsama kuramı”nı geliştirirken, Heider ve Kelley’nin, insanın bir bilim adamı gibi davranışların nedenleri hakkında bilgi topladığı metaforundan yola çıktığını belirtmektedir (Weiner,2004:5). Weiner ve ekibi tarafından 1970’li yıllarda geliştirilmeye başlanan Nedensel çıkarsama kuramı, kısa sürede sosyal psikolojinin temel paradigmalarından biri haline gelmiştir: “Weiner’a göre duygular, nedensel çıkarsamaların sonucu olarak ortaya çıkar; duygular, nedensel çıkarsamaları etkilemez. Dolayısıyla, bir konuda yapılan nedensel çıkarsamaların değişmesi, duyguları da değiştirebilir. Bir nedensel çıkarsamaya bağlı olarak, kişinin kendisinin ya da başkalarının yaşadığı duygular, yapılan nedensel çıkarsamalara ilişkin ödüllendirici ya da cezalandırıcı rol oynayabilir” (Can,2010:59). Böylelikle, Nedensel çıkarsama kuramı, insanların yaptıkları şeyleri neden yaptıklarını anlamaya çalışmalarını, nedensel çıkarsamaların gelecekte bir davranışa sebep olmasını konu alır. Weiner insanın kendini nasıl kavradığı ile başarı arasında güçlü bir ilişki olduğunu savunur ve kuramının temel varsayımları şunlardır:

1. İnsan güdülenmesinin en önemli kaynaklarından biri anlama arayışıdır.
2. Nedensel çıkarsamalar tek-boyutlu olarak açıklanamayacak ölçüde karmaşıktır.
3. Davranışlar, geçmiş davranışlara ilişkin yapılan nedensel çıkarsamalardan etkilenir (Can,2010:59).

1. Sosyal Psikoloji alanında Attribution Theory, Türkçe kaynaklarda anlam yükleme, yükleme/atıf ve çoğunlukla da nedensel çıkarsama kuramı olarak bilinmektedir. İlk 1958’de Fritz Heider tarafından psikolojik yükleme kuramı olarak önerilmiştir.

Weiner, bu kuramın temel çıkarımlarını iki kategoride toplamıştır: Birincisi nedensellik çıkarımı, ikincisi ise nedensellik çıkarımı ile ilişkili olarak kişinin davranışları ile ilgili olandır (Duman,2004:1). Aşağıda bu kuramın kategori bazında kısa bir özeti yer almaktadır:

"Attribution teorisi öğretmenlerin öğretimi nasıl yapacağına ilişkin sınıf öğretim stratejilerini de ayrıntılı olarak sunmaya dayanmaktadır...Weiner'in (1982) Yükleme modeline göre insanlar başarı ya da başarısızlığı dört nedensel etkene bağlı olarak açıklarlar, aynı şekilde okul ortamındaki çocukta başarı ve başarısızlığı dört genel kavramdan birine yükler. Bu kavramlar: (a) çaba, (b) şans, (c) işin zorluğu ya da kolaylığı ve (d) yetenek. Bu etkenler kontrol edilebilir ve kontrol edilemez özelliklere göre ve içsel ve dışsal özelliklere göre gruplandırılabilir. Weiner'e göre öğrenci "niçin" sorusuna cevap vermek ve beklentiye uymayan durumlardaki olaylar için nedensel yüklemeler kullanır. Weiner bu yüklemeler için üç boyutlu bir model kullanır. Bunlar: 1. Denetim odağı, 2. Değişmezlik ve 3. Sorumluluktur. (Duman, 2004:6-7)."

Nedensel çıkarsamanın boyutları, denetim odağı, süreklilik ve kontrol olarak öğretilmektedir (Can,2010:61). Denetim odağı, öğrencinin başarı veya başarısızlığını sorumlu tuttuğu nedenin içsel veya dışsal olması ile ilgili iken, süreklilik, bu nedenin değişkenliği ile ilgili ve kontrol ise yine aynı nedenin kontrol edilip edilemez olduğu ile ilgilidir. Aşağıdaki alıntıda daha ayrıntılı olarak açıklanmaktadır:

"Birinci Boyut; Denetim Odağı (Locus Of Control), Rotter'in (1966) sosyal öğrenme kuramı bağlamında içsel ve dışsal denetim için kullandığı bir boyuttur. Davranışlarımızın kontrol yeri ya içtedir (yetenek gibi), ya da dışıdır. (havanın sıcaklığı gibi). Başarısızlığımızı kontrol eden bellek zayıflığı etkeni içerde, "hava sıcaklığı" ise dışarıdadır. Başarı ve iç denetim arasında önemli bir korelasyon bulunmuştur. Buna göre, başarı nedenini kendinde arayan öğrenciler daha başarılı oluyor. Bu boyuta göre, birey başarı ve başarısızlığı içsel faktörlere bağlıyorsa, başarı övünmeye neden olur ve güdüyü artırır. Başarısızlık ise bireyin kendine güvenini azaltır... İkinci Boyut, Süreklilik bir nedenin sabit yani yetenek ya da değişebilir yani çaba olarak algılanması ile ilgilidir. Öğrencilerin başarı ya da başarısızlıklarının nedenlerini durağan ya da değişken etmenlerle açıklamaları, onların gelecek hakkındaki beklentilerini etkiler. Örneğin bir öğrenci matematik dersindeki başarısızlığının nedenini dersin güçlüğü ile açıklıyorsa,

ilerde göreceği matematik derslerinde de başarısız olmayı bekler. Öğrenci başarısını şans, o gün zihninin açık olması gibi değişken faktörlere bağlıyorsa, gelecekteki başarısının değişmesini bekler (Weiner, a g e., 1984). Öğrenci kendi başarı ya da başarısızlığı hakkında olduğu gibi diğer öğrencilerin başarı ya da başarısızlığı konusunda da yükleme biçimine sahiptir. Eğer bir öğrenci, başkalarının başarılarını onların "yeteneksiz" oluşlarına, başarılarını öğretmenin onlara yaptığı "yardıma" bağlarsa, bu öğrencinin derse ve öğretmene karşı olumsuz duygular beslemeye başlamasına yol açabilir...Üçüncü Boyut, Kontrol, (Weiner, a g e., 1984) bireyin eylemlerinin hedefe yönelik olup olmadığı ile ilgilidir. Bu boyut, kızma, utanma, gurur duyma gibi duygularla ilişkilidir. Birey kontrol edebileceği bir durumda başarısız olursa, suçluluk ve utanma duygusunu hisseder. Kontrol edilebilir bir durumdaki başarısından ise öğünür ve gurur duyar. Kontrol edemediği durumlardaki başarısızlık ise, olumsuzluğa neden olan kişi ya da kuruma karşı kızgınlık duygusunu yaratır. Başarılı olursa başarı şansa bağlandığı için bireyi çok fazla mutlu etmez. (Duman,2004:7-8)."

Nedensel Çıkarım	SÜREKLİLİK		DENETİM ODAĞI		KONTROL	
	Sürekli	Geçici	İçsel	Dışsal	Kontrol Edilebilir	Kontrol Edilemez
Yetenek	x		x			x
Çaba		x	x		x	
Zorluk	x			x		x
Sorun		x		x		x
Hastalık		x	x			x
Diğer kişiler		x		x		x

Tablo1. Nedensel çıkarımların boyutları (Can,2010:62)

Başarısızlıklarını dışsal nedenlere bağlayan öğrenciler, bu dışsal nedenin değişmesi halinde başarılı olabilecekleri sonucuna varabilirler. Başarılarını içsel nedenlere bağlayan öğrenciler ise sadece kontrol edilebilir olan "çaba göstermek gerektiği" çıkarımı ile başarılı olabilecekleri sonucuna varırlar. Kontrol edilemez olanlar karşısında ise çaresizlik hissedilmesi söz konusudur.

2. Tasarım ve Nedensel Çıkarsama Kuramı

Tasarım, Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Şehir ve Bölge Planlama, Ürün Tasarımı, Grafik Tasarım gibi birçok mesleki disiplini ortak paydada buluşturan bir kavramdır. Bu mesleki disiplinler bağlamında çeşitlenen ve

yoğunlaşan anlamlarıyla tasarım kavramı, genel olarak yenilik arayışıyla sürdürülen yaratıcı bir süreçtir. Tasarım her ne kadar tek bir cümlede tanımlanması zor bir kavram olsa da, Louis Kahn, yoğun içeriğe sahip bu kavramı kısa bir cümlede ifade etmiştir: “Tasarım düzen içinde biçim üretmektir” (Kahn, 1998:147). Tasarım ve tasarım eğitimi, yazının girişinde değinilen üç özelliği, kullanılabilirlik, sağlamlık ve hoşluğu bir arada bulunduracak ürünlerin tasarlanmasını ve bunun etrafındaki gerekliliklerin örgütlenmesini amaçlamaktadır. İster istemez belirsizlik alanını içermek zorunda olan tasarımın güçlüklerle dolu bir süreç olduğu görüşü, birçok bileşenin bir arada olması gerekliliğinin sağlanması ve aynı zamanda daha önce yapılmamış olanın arayışı gibi tasarıma özgü sorunlardan kaynaklanmaktadır.

Tasarım eğitiminde öğrenciler, tasarım kavramının özünde bulunan bu zorlukları aşmaya çalışırken, başarı ve başarısızlıklarını bağladıkları içsel ve dışsal nedenler bulunmaktadır. Nedensel çıkarımlardan “yetenek”, süreklilik açısından kalıcı özelliğiyle tasarım eğitiminin içsel ve kontrol edilemez boyutunu oluşturmaktadır.

2.1. Tasarımda Eğitimdeki Sorunların Nedensel Çıkarıma Kuramına Göre Değerlendirilmesi

Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi² Endüstriyel Tasarım Bölümü üçüncü sınıf öğrencileri proje ders anketi³ sonuçlarını değerlendirmektedir. Ürün Tasarımı IV dersinin başında uygulanan ankette, önceki dönemlerde almış oldukları proje derslerinin değerlendirmesi istenmiştir. Dağıtılan ankette öğrencilerden, “daha önce aynı proje dersini alıp almadıkları” (öğrencilerin önceki dönemlerdeki başarı düzeyi), “proje derslerinin etkililiği ile ilgili görüşlerinin neler olduğu” (derslerin etkililiği), “proje derslerinde yaşadıkları sorunların neler olduğu” (proje derslerinde öğrenci sorunlarının nedensel çıkarımları) sorularını yanıtlamaları istenmiştir.

2. Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'nin bölümleri içinde yer alan Endüstriyel Tasarım Bölümü, Ürün Tasarımı konusunda 12 yıldır eğitim veren bir kurumdur. Genel olarak birinci sınıfta temel tasarım derslerinin verildiği ikinci sınıftan itibaren her dönem ürün tasarımı -yaygın bir deyişle proje- derslerinin kredi miktarı bakımından ağırlıklı olduğu bir eğitim söz konusudur. Bu noktada Türkiye'deki diğer Endüstriyel Tasarım bölümleriyle benzerlik taşımaktadır. Proje derslerinin ağırlıklı krediye sahip olması, bu dersleri eğitimin merkezine yerleştirmekte, eğitimin kalitesinin, değerlendirmesinin doğrudan odağı olarak önemle üzerinde durulması gereken bir konu haline getirmektedir. Bu dersleri veren ders yürütücüleri dönem bazında değişkenlik göstermektedir.

3. 2010-2011 Bahar döneminde gerçekleştirilen bu ankete toplam 43 öğrenci katılmıştır.

Öğrencilerin yanıtları Tablo 2, 3 ve 4'de tablolaştırılmıştır. Bu tablolardaki sonuçlara bağlı olarak, Proje derslerinde öğrencilerin önceki dönemlere ait başarı düzeyleri, derslerin etkili olup olmadığı ve öğrencilerin sorun olarak gördükleri olguların nedensel çıkarımları üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

2.1.1. Öğrencilerin Önceki Dönemlerdeki Başarı Düzeyi Değerlendirmesi

Toplam 43 öğrencinin katıldığı bu ankete göre Ürün Tasarımı IV dersini alan öğrencilerin %62'si dönem kaybetmeden eğitimini sürdürmüş %38'i ise daha önceki dönemlerde bu dersten kalmıştır.

	Öğrencilerin Önceki Dönemlerdeki Başarı Düzeyi				
	Dersi ilk defa alan öğrenciler		Dersi tekrarlayan öğrenciler		Toplam
	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	
Ankete katılan öğrenciler	%62	27	%38	16	%100 43

Tablo 2. Öğrencilerin Önceki Dönemlerdeki Başarı Düzeyi

2.1.2. Proje Derslerinin Etkililiğinin Değerlendirilmesi

Anketin bu aşaması, öğrencilere göre derslerin etkili olup olmadığını, proje derslerinin öğrenciler üzerindeki olumlu, olumsuz veya nötr etkilerinin araştırılmasını hedeflemektedir.

Öğrencilerin %50'si ders etkililiğini olumlu, %40'ı olumsuz %10'u ise nötr olarak değerlendirmiştir. Dersi ilk defa alan öğrencilerin %70'inin olumlu görüş belirtmesi ve dersi tekrarlayan öğrencilerin %43'ünün olumsuz görüş belirtmesi, öğrencilerin başarı durumlarının sonuçlar ile paralellik taşıdığına işaret etmektedir. Başka bir deyişle önceki dönemlerde başarısız olanların çoğunluğu derslerin etkili olmadığını düşünürken başarılı olanların çoğunluğu tarafından ise derslerin olumlu değerlendirildiği görülmüştür. Bu aşama aynı zamanda öğrencilerden dersi dönem kaybetmeden alanlar ile tekrarlayanlar arasındaki görüş farklılıklarının açığa çıkarması yönünden önemlidir.

	Derslerin Etkililiği						
	Olumlu		Olumsuz		Nötr		Toplam
	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	
Ankete katılan öğrenciler	%50	21	%40	17	%10	5	%100 43
Dersi ilk defa alan öğrenciler	%70	19	%22	6	%8	2	%100 27
Dersi tekrarlayan öğrenciler	%38	6	%43	7	%19	3	%100 16

Tablo3. Derslerin Etkililiği

2.1.3. Proje Derslerinde Öğrenci Sorunlarına İlişkin Nedensel Çıkarımlar Değerlendirilmesi

Bu aşamada öğrencilerin proje derslerinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara çözüm önerileri araştırılmıştır. Tablo 4'de görüldüğü gibi öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar sorunun içsel ve dışsal nedenler olarak alt başlıklarda kümelenmiştir. Ankete 43 öğrenci katılmış olmasına rağmen bazı öğrenciler bu soruya birden fazla cevap verdiği için cevap sayısı fazlaşmış, bu soru cevap sayısı bazında değerlendirilmiştir.

Proje derslerinde öğrencilerin yaşadığı sorunlara neden olarak içsel denetim odaklarını gösteren öğrenciler, zaman kullanımı, çaba ve yetenek nedensel çıkarsamalarında bulunmuştur. Bunlar içerisinde zaman kullanımı %13'lük bir oran ile içsel denetim odaklarının başında yer almaktadır. Zamanın etkin kullanımı ile yakın bir bağlantısı olan çaba da %10 ile onu izlemektedir. Toplamda öğrencilerin belirttikleri nedensel çıkarsamalar içerisinde %25'i içsel denetim odaklıdır. Buradan öğrencilerin nesnel bir değerlendirme yapmaya çalıştıkları sonucu çıkarılabilir. Bir derse ilişkin birden fazla dinamik içerisinde öğrencinin de sorumluluğunun bulunduğu bilincinde olduklarını göstermektedir. Sorun nedeni olarak yeteneğe işaret eden öğrencilerin %2'lik küçük bir dilimde yer almasından ve sorunlara çözüm önerisi olarak kendi görüşlerinden yola çıkarak, bu öğrencilerin çoğunluğunun çaba gösterdikleri takdirde daha başarılı olacaklarına inandıkları sonucu çıkarılabilir.

Dışsal denetim odaklı nedensel çıkarımlarda, öğreticilerden kaynaklanan sorunlar, tasarım konusunun zorluğu, mekan ve sınıf yetersizliği, dersin sıkıcılığı, öğrenilen bilgilerin meslek hayatında geçerliliği ve maddi sorunlar yer almaktadır. Bu konuda verilen cevapların %20'si ile en büyük dış nedensel çıkarım, okulun sağladığı

mekanların yetersizliğidir. Endüstriyel Tasarım bölümündeki sınıfların öğrenci sayısına göre yetersiz olması, dersin verimliliğini olumsuz etkilemektedir.

Mekanlardaki nitelik ve nicelik sorunlarını, %18 ile öğrenciden kaynaklanan sorunlar takip etmektedir. Bu konuda öğrencilerin ders hocalarına yönelik eleştirileri, dersi ilk kez alan öğrencilerde daha azken dersi tekrarlayan öğrencilerde %20'ye çıkmaktadır.

Bir sonraki nedensel çıkarım değerlendirmesi olarak, tasarım konularının zorluğu ve dersin sıklığı arasında bir bağlantı kurulmuştur: Tasarım konularını zor olarak değerlendiren öğrencilerin dersi sıkıcı bulmadıkları, dersi sıkıcı bulan öğrencilerin ise verilen tasarım konularını kolay olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. Bu saptama ve sonrasındaki gözlemlere dayanarak, zor olarak değerlendirilen konular, öğrencilerin dikkatlerini yoğunlaştırarak anlamaya çaba gösterdikleri için dersleri daha verimli hale getirmektedir.

Öğrenilen bilgilerin meslek hayatında geçerliliği, öğrencilerin bu ankete verdikleri cevaplar arasında ilgi çekici bir yere sahiptir. %11'lik bir orana sahip bu nedensel çıkarım öğrencilerin bir ders kapsamında öğrendikleri bilgilerin kazanım haline gelip gelmediğini öğreticilerinden aldıkları not, dönüt ve pekiştirmelere bağlı olarak belirledikleri gibi, bu bilgilerin kullanımlarına ve işe yararlıklarına bağlı olarak da değerlendirdiklerini göstermektedir.

Üniversite eğitiminde, önceki eğitim süreçlerinden farklı olarak, bir bilginin öğrenilmesi, pratikte bir gerçekliğe karşılık geldiğinde kazanım sayılır. Bunun sebebi üniversite eğitiminin aynı zamanda bir meslek eğitimi olarak algılanmasıdır. Üniversite eğitimi, sonrasında bir meslek unvanı alacak olan kişilerin, bu mesleğin pratiğinde yani gündelik ve mesleki yaşamda uygulanmasında gerekli olan bilgilerin sadece edinilmesinden değil aynı zamanda kullanılmasından da sorumlu olmalarını gerektirecektir. Bundan dolayı üniversite öğrencisinin kendi başarısını derslerden aldığı notlar dışında gelecekte aralarında olacağı meslektaşlarının buldukları seviyeler ile ölçmeleri de söz konusudur. Burada bir tasarım öğrencisinin, proje derslerinden çok yüksek notlar almasına rağmen kendini o kadar da başarılı hissetmemesi Weiner'in sözünü ettiği nedensel çıkarsamanın karmaşık boyutlarına bir örnek oluşturmaktadır. Okulda yapmış oldukları projelerin genel geçer

beğenilerle arasında uyumsuzluk olması, okulda geçerli olan tasarımsal paradigmanın dünya tasarım anlayışının gerisinde veya ilerisinde kalması, gerçek hayatta uygulanabilirliği gibi nedenler ile öğrenciler kendi projelerini değerli veya değersiz görmüş olabilirler dolayısıyla kendilerini başarılı veya başarısız addedebilirler. Dolayısıyla öğrencinin başarısını ya da başarısızlığını değerlendirmesinde not, dönüt ve pekiştirmeler birincil, bilginin dış dünyada sınanması ise ikincil bir ölçüm aracı haline gelebilmektedir.

Bu araştırmada dışsal denetim odaklarından maddi sorunlar, üniversite öğrencileri genelinde geçerli olmak ile birlikte burada tasarım öğrencileri için daha fazla öneme sahiptir. Tasarım eğitiminde öğrencilerin tasarladıkları ürünlerin sadece kağıt üzerinde kalmaması, maket veya prototip olarak üretilmesi de gerekir. Sonuçta ortaya çıkan ürünün niteliği ile maket kalitesi arasında doğrudan bağlantı vardır. Bu nedenden ötürü 3 boyutlu çalışmalar, maket ve proje çıktıkları için öğrenciler yüksek miktarlar ödemek durumunda kalmaktadır. Bu kontrol edilemez dışsal denetim odaklı sorunlara öğrenciler çözüm önerisi bulamamaktadır.

Çoklu 43 öğrenci katılımlı olup bazı öğrenciler bu soruyu bilmeden cevap vermiştir.)	Proje Derslerinde Öğrenci Sorunlarının Nedensel Çıkarımları																			
	Sorun Nedensel Olarak İçsel Denetim Odaklı						Sorun Nedensel Olarak Dışsal Denetim Odaklı													
	Yeterlik Sorunu		Çözüm Sorunu		Zaman Kullanma Sorunu		Öğrencilerle Kaynakların Sorunları		Tasarım Zorluğu		Makine Akademi Yeterliliği		Dersin Nitelik Etkinliği		İlginçlik		Maddi Sorunlar			
	Yüksek	Seyrek	Yüksek	Seyrek	Yüksek	Seyrek	Yüksek	Seyrek	Yüksek	Seyrek	Yüksek	Seyrek	Yüksek	Seyrek	Yüksek	Seyrek	Yüksek	Seyrek	Toplam cevap sayısı	
Akademik katılımlı öğrenciler	9/2	2	9/10	10	9/13	13	9/18	18	9/13	13	9/20	20	9/7	7	9/11	11	9/5	5	9/100	99
Dersin ilk defa alan öğrenciler	9/3	3	9/4	4	9/15	15	9/17	17	9/8	8	9/20	20	9/4	4	9/11	11	9/6	6	9/100	14
Dersin tekrarı alan öğrenciler	9/0	0	9/13	13	9/11	11	9/20	20	9/18	18	9/20	20	9/7	7	9/11	11	9/0	0	9/100	43

Tablo4. Proje Derslerinde Öğrenci Sorunlarına İlişkin Nedensel Çıkarımlar

Sonuç

Tasarım eğitiminde proje derslerinin öğrenciler tarafından belirlenen sorunlarının nedensel çıkarımlarını araştırmak amacıyla hazırlanan bu çalışmada “öğrencilerin önceki dönemlerdeki başarı düzeyi”, “derslerin etkililiği” ve “proje derslerinde öğrenci sorunlarının nedensel çıkarımları” konuları, “nasıl daha etkili proje dersleri gerçekleştirilebilir?” sorusunu aydınlatması açısından önem taşımaktadır.

Yapılan ankette söz konusu üç belirlemeye göre, öğrencilerin başarısı ve derslerin etkili yürütülmesi arasında bir paralellik vardır. Başarı düzeyi yüksek öğrencilerin çoğunlukta olduğu bir grupta, “çaba”, öğrenciler tarafından “yetenek”ten daha önemli görülmektedir. İçsel denetim odaklı nedensel çıkarımlar için kontrol edilebilir olan “çaba” çıkarımı, tasarımın doğasından kaynaklanan sorunların çözümü olarak öğrenciler tarafından ön plana çıkarılmaktadır. Ancak dışsal denetim odaklı nedensel çıkarımların çözümü ve çözüm önerileri öğrencilerin dışında koşullara bağlıdır.

Dışsal denetim odaklı öne çıkan öğelerden biri, öğretim üyeleridir. Öğretim üyelerinin sayıca az olması veya tasarıma güncel olmayan yaklaşımları, eğitime sorun olarak yansımaktadır. Bu sorunun çözümündeki nitelik arayışı, tasarım eğitiminin niteliği açısından da önemlidir. Öğretim üyelerinin dersleri ele alış biçimleri ve konular, geçiştirme odaklı, kolay ve sıkıcı değil, belirli bir düzeyin üzerinde ve heyecan verici olmalıdır. Öğretim üyeleri kuram ve uygulamayı birleştirebilmeli, bu yöndeki gerekliliklerinin bilincinde olmalı, dünyadaki tasarım anlayışlarına hakim olmalı ve kendilerini sürekli geliştirerek derslerin güncelliğini sağlamalıdır.

Dışsal denetim odaklı sorunların olası çözüm önerilerine bağlı olarak öncelikle tasarım eğitimi için nitelik ve niceliksel olarak daha uygun mekanların sağlanması gereklidir. Bu mekanlar tasarım eğitiminde öğrenci ve öğretim üyelerinin sosyal psikolojilerini etkilemektedir. Mimari tasarım olarak nitelik düzeyi yüksek olan ve iyi tasarlanmış mekanlarda tasarım eğitiminin kalitesinin de artacağı ön görülebilir.

Kaynakça

Can, Gürhan, Gelişim ve Öğrenme Ders Notları, XIII. Hafta, Öğrenme Kuramları: Weiner'in Nedensel Çıkarımsama Kuramı, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eskişehir, 2010.

Duman, Bilal, "Attribution Theory" (Katkı, Atıf=Anlam Yükleme Teorisinin) Öğrenme Öğretme Sürecinde Öğrencilerin Öğrenilmiş Çaresizliği Üzerindeki Etkisi" XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, 2004.

Heider, Fritz, The Psychology Of Interpersonal Relations, John Wiley & Sons, New York, 1958.

Kahn, Louis I., "Louis I. Kahn: Düzen", 20.Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar, Derleyen: Conrads, U. Çeviren: Sevinç Yavuz, Şevki Vanlı Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

Rotter, Julian B., Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement, Psychological Monographs: General and Applied, Vol 80(1), 1966, (Erişim) <http://psycnet.apa.org/journals/mon/80/1/1/> 30.09.2012.

Venturi, Robert, Complexity and Contradiction in Architecture, The Museum of Modern Art, Graphic Society Books, NewYork, 1988.

Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap, Çevirmen: Suna Güven, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, Ankara, 2005.

Weiner, Bernard, Achievement Motivation and Attribution Theory, General Learning Press, Morristown, N.J, 1974.

Weiner, Bernard, "Social Motivation and Moral Emotions", Attribution Theory in the Organizational Sciences, Derleyen: Martinko, Mark J., Wallace, Kendra, Information Age Publishing, USA, 2004.